

prof. dr hab. Leszek Wieczorek
Wydział Prawa i Nauk Społecznych
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Recenzja
sporządzona w postępowaniu habilitacyjnym
dr Anny Świerczewskiej-Gąsiorowskiej

Oświadczenie – Recenzent oświadcza, że nie wstępuje konflikt interesów w odniesieniu do realizowanego postępowania habilitacyjnego, a problematyka naukowa mieści się w głównym nurcie jego zainteresowań badawczych

W związku z powołaniem mnie przez Radę Naukową WSPiA Rzeszowską Szkołę Wyższą uchwałą nr 3/2023 z dnia 26 stycznia 2023 r. (doręczoną mi listem zwykłym w dniu 1 marca 2023 r.) na członka komisji habilitacyjnej – recenzenta wyznaczonego przez RDN – w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Annie Świerczewskiej-Gąsiorowskiej stosownie do art. 211 ust. 8 przedkładam niniejszą recenzję oceniając, czy w mojej opinii osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 (warunki nadania stopnia doktora habilitowanego) w-w ustawy.

I. Podstawa prawna

Zgodnie z art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t. j. Dz. U. 2022 r., poz. 574 z późn. zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Ponadto osiągnięcie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego a obowiązek publikacji nie dotyczy osiągnięć, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych.

II. Ogólne kryteria oceny osiągnięć naukowych w przewodzie habilitacyjnym

Biorąc pod uwagę powyżej wskazane kryteria stwierdzić trzeba, że Pani dr Anna Świerczewska-Gąsiorowska spełnia formalne kryterium w postaci posiadania stopnia doktora, bowiem jak wynika z przedłożonej dokumentacji na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej nt. Prawnokarne i kryminologiczne aspekty wymuszeń rozbójniczych (Promotor - prof. dr hab. Emil Pływaczewski, Recenzenci – prof. dr hab. Leszek Wilk, prof. dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk) w dniu 5 lipca 2013 r. uchwałą Rady Naukowej Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku nadano Kandydatce stopień naukowy doktora nauk prawnych.

III. Ocena odnosząca się do wymogu nadania stopnia doktora habilitowanego wskazanego w art. 219 ust. 2 pkt 2 w-w ustawy

Wskazanie, czy Kandydatka spełnia wymóg nadania stopnia doktora habilitowanego wskazany w art. 219 ust. 2 pkt 2 cyt. Ustawy, tj. czy posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne

w przypadku Pani dr Anny Świerczewskiej-Gąsiorowskiej sprowadza się do odpowiedzi na pytanie – czy (co najmniej) wskazana przez Nią monografia pt. *Przestępczość osób starszych z perspektywy kryminologii i prawa karnego* (Warszawa 2022, Wydawnictwo CeDeWu Sp. z o.o., ISBN 978-83-8102-588-1) spełnia wymóg określony powyżej w pkt-ie a, a ponadto (co istotniejsze) czy stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (w tym przypadku nauk prawnych).

Wydawnictwo CeDeWu (CeDeWu Sp. z o.o.) co najmniej od 2017 roku (www.postwiedzy.pl) umieszczone jest w załączniku do stosownego komunikatu właściwego Ministra (aktualnie w załączniku do komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r., poz. 85, unikatowy Identyfikator Wydawnictwa 1800) i za publikację monografii w tym wydawnictwie przypisano 80 punktów (poziom I). Bezspornym jest więc, że wymóg opublikowania co najmniej 1 monografii naukowej wydanej przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii było (i do teraz

jest) ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. a.

Wskazać ponadto należy, że po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka opublikowała ponadto 3 monografie:

1. A. Świerczewska-Gąsiorowska, *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty wymuszeń rozbójniczych*, Szczytno 2015, ISBN 978-83-7462-482-4, ss. 240;

2. A. Świerczewska-Gąsiorowska, D. Mocarska, A. Sadło-Nowak, J. Bryk, A. Kalisz, S. Miskiewicz, A. Choromańska, M. Porwisz, *Wybrane zagadnienia prawa karnego skarbowego*, Szczytno 2014, ISBN 978-83-7462-404-6, ss. 320;

3. A. Świerczewska-Gąsiorowska, Ł. Czebotar, Z. Gądzik, A. Łyżwa, A. Michałek, M. Tokarski, *Ustawa o Policji. Komentarz*, Warszawa 2015, ISBN 978-83-264-8228-1, ss. 810.

Oczywiście (co wynika wprost z tytułu) pozycja pt. *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty wymuszeń rozbójniczych* stanowi tzw. publikację podoktorską.

Kandydatka wskazała, że Jej wkład w powstanie monografii pt. *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty wymuszeń rozbójniczych* (A. Świerczewska-Gąsiorowska, *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty wymuszeń rozbójniczych*, Szczytno 2015, ISBN 978-83-7462-482-4, ss. 240) polegał na przygotowaniu konceptualizacji, zaplanowaniu badań empirycznych, kwerendy literatury, realizacji badań empirycznych, wykonaniu analiz statystycznych i innych typów analiz, przygotowaniu interpretacji wyników badań, napisaniu całości tekstu a jej udział wynosi 100%.

Co do drugiej monografii pt. *Wybrane zagadnienia prawa karnego skarbowego* (A. Świerczewska-Gąsiorowska, D. Mocarska, A. Sadło-Nowak, J. Bryk, A. Kalisz, S. Miskiewicz, A. Choromańska, M. Porwisz, *Wybrane zagadnienia prawa karnego skarbowego*, Szczytno 2014, ISBN 978-83-7462-404-6, ss. 320) wskazała, że Jej wkład w powstanie opracowania polegał na przygotowaniu konceptualizacji, dokonaniu kwerendy literatury, orzecznictwa, realizacji metodyki badań w analizie przestępstw i wykroczeń skarbowych przeciwko obowiązkom celnym oraz zasadom obrotu z zagranicą towarami i usługami.

Natomiast co do ostatniej pt. *Ustawa o Policji. Komentarz* (A. Świerczewska-Gąsiorowska, Ł. Czebotar, Z. Gądzik, A. Łyżwa, A. Michałek, M. Tokarski, *Ustawa o Policji. Komentarz*, Warszawa 2015, ISBN 978-83-264-8228-1, ss. 810) wskazała jako

wkład w powstanie tego opracowania analizę wszystkich artykułów z rozdziału 2 i 8 ustawy o Policji.

Jak wyżej wskazano, to podstawowe osiągnięcie naukowe – w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r., poz. 478 z późn. zm.) – stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego nauk prawnych, przedstawiono monografię pt. *Przestępczość osób starszych z perspektywy kryminologii i prawa karnego*, Warszawa 2022, ISBN 978-83-810-2588-1, ss. 338 (Recenzenci wydawniczy - prof. zw. dr hab. dr h.c. Emil W. Pływaczewski oraz prof. zw. dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk).

Przedmiotem prowadzonych badań naukowych stanowiących podstawę tej publikacji była współczesna przestępczość osób starszych w Polsce. Słusznie więc wskazała Autorka (poniżej liczne cytaty z autoreferatu i przedmiotowej monografii), że podstawowym celem podjętych badań empirycznych było poznanie współczesnej przestępczości osób starszych w Polsce oraz ustalenie jej fenomenologii, w tym struktury, dynamiki oraz geografii kryminalnej, a także nakreślenie profilu osoby starszej, która będąc w trwającym i postępującym procesie starzenia, funkcjonuje w izolacji penitencjarnej.

Przedmiotem badań empirycznych uczyniono więc przestępczość osób starszych w ujęciu prawnym i kryminologicznym, a w pracy słusznie starając się zwrócić uwagę na następujące zagadnienia:

- jak dyscypliny naukowe, w tym: medycyna, socjologia i psychologia, definiują osoby starsze w aspekcie postępującego procesu starzenia;
 - jaki jest obraz demograficzny osób starszych w Polsce;
 - jakie regulacje krajowe i międzynarodowe kształtują sytuację prawną osób starszych;
 - czym charakteryzuje się współczesna przestępczość osób starszych;
 - jakie są wyniki zakończonych postępowań przygotowawczych w rejestracji procesowej wobec osób starszych;
 - jaka jest reakcja sądów wobec osób starszych będących sprawcami przestępstw;
 - jak seniorzy funkcjonują w izolacji penitencjarnej
- a badania empiryczne obejmowały cele teoretyczno-poznawcze i praktyczno-użytkowe.

Zakładanym celem badań było zebranie systemowych danych zarówno ilościowych, jak i jakościowych, pozwalających na dokonanie możliwie pełnego opisu przedmiotowego zjawiska, jakim jest współczesna przestępczość osób starszych w Polsce. Zastosowane metody badań miały na celu ustalenie struktury demograficznej osób starszych w Polsce w kontekście zachodzących zmian społeczno-ekonomicznych, ustalenie poziomu przestępczości osób starszych w Polsce na podstawie kategorii ilościowych i jakościowych w ujęciu statystycznym i dynamicznym.

Prowadzone badania empiryczne miały również na celu przybliżenie wielowątkowego funkcjonowania osób starszych w izolacji penitencjarnej w konfrontacji z postępującymi procesami starzenia się.

Monografia składa się z ośmiu rozdziałów.

Jeżeli więc uzyskano odpowiedzi (o czym poniżej) na postawione pytania a w konsekwencji zrealizowano określone (str. 23) co do badań i opisane w monografii następujące cele:

- przedstawienie i uporządkowanie dorobku literatury w badanym obszarze;
- ocena sytuacji prawnej osób starszych pod kątem regulacji krajowych i międzynarodowych;

- wskazanie charakterystycznych cech przestępczości osób starszych;

- analiza fenomenologii przestępczości osób starszych;

- diagnoza tendencji rozwojowych przestępczości osób starszych;

- zaprezentowanie fenomenu funkcjonowania osób starszych w izolacji więziennej,

to w mojej ocenie przedłożona monografia stanowi „znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny”. Już teraz należy bowiem wskazać, że pomimo możliwych licznych uwag szczegółowych, tak należy ocenić tą monografię, albowiem Autorka przeprowadziła (stosując zróżnicowane metody i techniki badawcze – analiza literatury, badanie dokumentów – w tym analiza akt sądowych, analiza źródeł prawa, analizę statystyk, obserwacja) i trafnie opisała rzetelne badania dotyczące (w zasadzie) lat 2014-2019.

Autorka dokonała także:

- charakterystyki osób starszych na tle postępującego procesu starzenia się.

Połączenie w rozważaniach teoretycznych nauk medycznych, socjologicznych i psychologii miało znaczną wartość poznawczą. Pozwoliło to na zaprezentowanie m.in. biologicznych koncepcji starzenia się, różnic w postrzeganiu wieku kalendarzowego

i biologicznego, definicji socjologii starości czy psychologicznej perspektywy starości. Na tej podstawie dokonano ustaleń w ujęciu medyczno-biologicznym, socjologicznym i psychologicznym, które złożone w jeden zbiór zobrazowały całość postępującego w organizmie ludzkim procesu starzenia się,

- analizy współczesnej sytuacji demograficznej seniorów na tle sytuacji demograficznej Polski. Podjęcie rozważań w tym obszarze było niezwykle istotne, bowiem znajomość fenomenu zjawisk demograficznych współczesnego świata jest elementem niezbędnym do podejmowania nie tylko interdyscyplinarnych badań naukowych w obszarze kryminologii, ale również do wytyczania kierunków o charakterze ekonomicznym i społecznym,

- prezentacji regulacji krajowych i międzynarodowych kształtujących sytuację prawną osób starszych. Podstawę podjętych analiz prawnych stanowiły przede wszystkim przepisy ustawy o osobach starszych, prawa cywilnego, prawa pracy oraz prawa karnego oraz regulacje międzynarodowe, w tym prawa europejskiego kształtującego sytuację prawną osób starszych,

- ilościowego opisu przestępczości stwierdzonej i przestępczości wykrytej oraz zaprezentowała sposoby zakończenia postępowań przygotowawczych wobec podejrzanych, którzy w chwili popełnienia czynu zabronionego mieli ukończony 60 rok życia,

- opisu przestępczość wykrytej osób starszych w świetle ustawy Kodeks karny i ustaw pozakodeksowych, wzbogacając te rozważania o komponent jakościowy, czyli analizę dokumentów wskazujących modus operandi sprawców seniorów,

- analizy prawomocnych skazań seniorów na tle wszystkich prawomocnych skazań osób dorosłych w Polsce, biorąc pod uwagę poszczególne rozdziały części szczególnej ustawy – Kodeks karny oraz przepisów tworzących tzw. pozakodeksowe prawo karne,

- opisu problematyki funkcjonowania seniorów w izolacji penitencjarnej w polskich jednostkach penitencjarnych z uwzględnieniem miejsca odbywania kary, klasyfikacji osadzonych, aktywności zawodowej seniorów, a także ich udziału w podkulturze więziennej.

Co istotne w zakończeniu (nie podsumowaniu jak pisze w autoreferacie, choć oczywiście też tak można było je nazwać) dokonała weryfikacji przyjętych hipotez badawczych wskazując często na potrzebę podejmowania kolejnych badań ale nie formułując żadnych wniosków co do praktyki ani wniosków de lege lata czy de lege

ferenda. Nie powoduje to jednak obalenia „pozytywnego wrażenia” co do przedłożonej monografii a – co ważniejsze - pozytywnej jej oceny i pozwala – co jeszcze raz wprost wskaże – na uznanie tej monografii jako spełniającej wymogi ustawowe nadania stopnia doktora habilitowanego.

Podkreślić przy tym należy, że Kandydatka - po uzyskaniu stopnia naukowego doktora – prowadziła aktywną działalność naukową a jej zainteresowania badawcze skupiały się przede wszystkim wokół kilku zasadniczych zagadnień, takich jak:

- prawnokarne i kryminologiczne aspekty wymuszeń rozbójniczych;
- prawnokarne i kryminologiczne aspekty współczesnej przestępczości kryminalnej;
- prawnokarne zagadnienia dowodowe.

W okresie tym opublikowała (w większości w języku polskim, choć odnotować należy także publikacje w językach kongresowych):

- 34 artykuły w monografiach, wśród których co do większości wskazała 100% udziału;
- 12 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 6 współautorskich) oraz redagowała naukowo (wspólnie z innymi redaktorami) 2 monografie wieloautorskie.

Ponadto, między innymi:

- aktywnie uczestniczyła w licznych konferencjach, sympozjach, zjazdach, w ramach których wskazała na 15 wystąpień;
- pracowała także w licznych komitetach naukowych i organizacyjnych konferencji;
- jest członkiem 3 organizacji i towarzystw naukowych.

Jednoznacznie więc uznać należy, że tak przedłożona monografia, jak i pozostały dorobek naukowy spełnia wymagania wskazane w art. 219 ust. 2 pkt 2 w-w ustawy, tj. Kandydatka posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny

IV. Ocena odnosząca się do wymogu nadania stopnia doktora habilitowanego wskazanego w art. 219 ust. 2 pkt 3 w-w ustawy

Kandydatka spełnia wymóg nadania stopnia doktora habilitowanego wskazany w art. 219 ust. 2 pkt 3 cyt. ustawy, tj. wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Od 2005 r. jest nauczycielem akademickim. Od 2005 do 2020 r. była związana zawodowo z Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie, gdzie była nauczycielem akademickim i pełniła m.in. funkcję dziekana oraz prorektora. Jednocześnie od 2013 r. do chwili obecnej związana jest z Wyższą Szkołą Prawa i Administracji Rzeszowską Szkołą Wyższą, gdzie jest nauczycielem akademickim, a obecnie pełni funkcję prodziekana Kolegium Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Kryminologii.

Współpracowała także z Państwowym Uniwersytetem Spraw Wewnętrznych we Lwowie.

W ramach programu Erasmus odbyła wyjazd szkoleniowy do University of Central Lancashire w Wielkiej Brytanii oraz do European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) w Lizbonie (Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii w Lizbonie).

Odbyła szkolenie w Wydziale Kryminalnym w Berlinie nt. Śledztwo powybuchowe oraz dowodowe zabezpieczanie substancji niebezpiecznych.

Odbyła staż w renomowanym Międzynarodowym Centrum Badań i Ekspertyz Kryminologicznych w Białymstoku.

Wyniki badań projektu rozwojowego Infrastruktura i urządzenia oraz procedury techniczno-prawne związane z zabezpieczeniem i przechowywaniem tzw. trudnych dowodów procesowych, w ramach konkursu nr 4/2013 – DOBR-BIO4/068/13187/2013 finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, zaprezentowała wraz z zespołem badawczym na 18th International Conference on Forensic Science and Crime Scene Investigations w Paryżu oraz na 3rd Annual International Conference on Forensic Sciences & Criminalistics Research w Singapurze a w trakcie Annual Conference – Montreal (16-19.05.2016 r.).

Ponadto w ramach konferencji Canadian Society of Forensic Science 60 th Annual Conference – Montreal prezentowała z zespołem badawczym poster The proceedings

in the field security, transport, storage and final disposal of hazardous evidence process in Polish law.

Do najistotniejszych inicjatyw krajowych wpisujących się w aktywność naukową Kandydatki zaliczyć należy cykl konferencji pod nazwą Ogólnopolskie Forum Młodych Kryminologów (OFMK).

Była również współautorem wniosku grantowego projektu rozwojowego Opracowanie bazy danych oraz narzędzia do semantycznego poszukiwania informacji i zarządzania wiedzą w obszarze zaginięć i poszukiwania osób – DOB-BI09/12/01/2018, zgłoszonego na konkurs nr 9/2018 na wykonanie projektów w zakresie badań naukowych lub prac rozwojowych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa Narodowego Centrum Badań i Rozwoju.

Była również współautorem wniosku o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów pierwszego stopnia na kierunku kryminologia, profil ogólnoakademicki w Wyższej Szkole Prawa i Administracji Rzeszowskiej Szkoły Wyższej. Przedmiotowy wniosek znalazł uznanie Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz Polskiej Komisji Akredytacyjnej. W konsekwencji Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Rzeszowska Szkoła Wyższa jako jedyna uczelnia na Podkarpaciu od października 2022 r. uruchomi nowy kierunek studiów – kryminologia.

W ramach działalności na rzecz szkolnictwa wyższego odbyła szkolenie organizowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach projektu Liderzy w zarządzaniu uczelnią realizowanego w ramach III osi priorytetowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój pt. Sprawy dotyczące kształcenia oraz szkoły doktorskie oraz Zasady procesu ewaluacji działalności naukowej uczelni.

Aktywność naukowa Kandydatki w więcej niż jednej uczelni polegała również na udziale w pracach badawczych i rozwojowych konsorcjum projektów finansowanych z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, w tym Uniwersytecie w Białymstoku, Wojskowej Akademii Technicznej, Wojskowym Instytucie Chemii i Radiometrii.

Konkludując niniejszą ocenę jednoznacznie stwierdzam, że Pani **dr Anna Świerczewska-Gąsiorowska** spełnia wszystkie wymagania określone w przepisach konieczne do nadania stopnia doktora habilitowanego.

Posiada stopień doktora nauk prawnych, przedłożyła wymagane osiągnięcie naukowe w postaci książki pt. Przesłpzczość osób starszych z perspektywy kryminologii i prawa karnego a także wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Jednoznacznie stwierdzam, że całość dorobku naukowego Pani dr Anny Świerczewskiej-Gąsiorowskiej (w tym) uzyskanego po otrzymaniu stopnia doktora nauk prawnych, stanowi znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej.

W świetle wypełnienia głównych kryteriów postępowania habilitacyjnego wynikających z art. 219 oceniam, że osiągnięcia naukowe Pani dr Anna Świerczewskiej-Gąsiorowskiej i wnoszę o podjęcie kolejnych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie prawo.

Zgodnie z
prezentacją